DEN LANGE LØGN

AF

L. BØDKER

Skæmtehistorien »Den lange løgn« (AT 852) er optegnet i 73 varianter fordelt over hele Danmark med undtagelse af Bornholm. Den er opbygget af en række parataktiske episoder, som igen kan spaltes i motiver, der ofte glider ind i hinanden og danner motivknuder, som det kan være vanskeligt at opløse. Dette medfører, at en registrant over motiverne og deres kombination bliver lidt indviklet. Men på den anden side medfører disse forhold også, at netop denne historie på en udmærket måde egner sig til det specielle formål at demonstrere, hvorledes man udfører dette registreringsarbejde på en sådan måde, at man v. hj. a. en formel kan rekonstruere hele historien.

Slige motivregistranter betragtes i almindelighed som besværlige, men nødvendige forarbejder for den specialist, der vil skrive en af de sædvanlige monografier, fyldte med filosofiske funderinger om æventy-

Flg. forkortelser er anvendt: *A, B, C osv.* efterfulgt af arab. tal = Motivnummer i Stith Thompson: Motif-Index of Folk-Literature (1932ff.); *AT* efterfulgt af arab. tal = Typenummer i Aarne-Thompson: The Types of the Folk-Tale (1928); *s* = sogn, efterfulgt af sognenummer i //; *tr* = trykt; *ulok* = ulokaliseret; *u. å.* = uden årstal. — De utrykte æventyr er betegnet: *DFS* med accessionsår og nummer = Nyere samling i Dansk Folkemindesamling (DFS); *ETKr* = E. T. Kristensens utrykte æventyrsamling, afskrift i DFS; *Gg* = Sv. Grundtvigs æventyrsamling (DFS). — Af trykte kilder er anvendt *DFÆ* = Danske Folkeæventyr, optegnede af Folkemindesamfundets medlemmer, udg. af E. T. Kristensen (1884); *GldM* = Sv. Grundtvig: Gamle danske Minder i Folkemunde (1854ff.); *JFm* = E. T. Kristensen: Jyske Folkeminder (1871ff.); *KampDFm* = J. Kamp: Danske Folkeminder (1877); *KampDFÆ* = J. Kamp: Danske Folkeæventyr (1879ff.); *KristensenBK* = E. T. Kristensen: Fra Bindestue og Kølle (1896f.); *Skattegr* = Skattegraveren. Et tidsskrift udg. ...ved E. T. Kristensen (1884ff.). — De fleste trykte tekster er bearbejdede og må behandles med en vis kritik; hvor det har været muligt er derfor anvendt de originale tekster. De tekster og tekststykker, der citeres i det flg., er trykte med moderne retskrivning, men alle dialektord er gengivet med originalens stavemåde.

renes dunkle urformer og dubiøse vandringsveje. Men de har også en egen, selvstændig værdi, idet de på en overskuelig måde giver en oversigt over et lokalområdes almindelige og specielle tradition og denne traditions afhængighed af det lokale miljø og de enkelte traditionsbærere.

Som eksempel på en god fortællers individuelle behandling af historiens almindelige fællesgods gengives her en optegnelse fra 1854, fortalt af Maren Mathisdatter fra Fureby ved Løkken (se nedenfor Var. 17). Hun har været en yndet fortællerske ved kartegilder og har bl. a. også fortalt den mest berømte variant af »Kong Lindorm« (AT 433B), behandlet af Axel Olrik i første årgang af »Danske Studier« (1904).

Historien er optegnet af adj. Niels Levinsen, hvis ordforklaringer er vedføjet i noterne. Historien lyder:

Det hændte sig engang, at jeg lå på min faders loft og så lige i vejret. Da blev jeg vaer et bitte land, som hang i fire hvide hanke, og det var fuldt af lutter munke[1]. Jeg havde nu altid så gerne villet have munke, og i det samme faldt en ned til mig, og den løb rundt om så længe, til den løb gennem et hjulnaver, hvorpå den blev til en dreng. Så døbte jeg ham og kaldte ham Jeppe; og da jeg døbte ham først, blev jeg til en præst. Men nu ville han ikke være hos mig, han ville igen op til det bitte land. Han kom så derop og kom til kongens gård og ville være skytte; men kongen sagde Nej, han havde sin skytte; men Jep sagde Jo, han ville være skytte. Så svarte kongen: så havde han to skytter, hvem af dem, der så kunne gå ud i morgen og skyde noget vildt og komme hjem med, den skulle have hans datter.

Den anden var en gammel skytte; da han hørte dette, rejste han sig længe før dag og ladede sin bøsse, tog noget i lommen og gik i skoven. Jep blev liggende til langt op på dagen. Kongens datter ville helst have Jep, som var en rask, ung fyr. Hun gik ind til ham og sagde: »Jep! Jep! vil du ikke op og tænke på, hvad min fader sagde i aftes?« »Ja, ja,« sagde Jep, »det har god tid«. Så rejste han sig og fik sin davre, ladede sin bøsse og tog noget i lommen og gik i skoven.

Da han kom ind i skoven, møder han den anden skytte; han havde aldrig fået så meget som en flue. Han spurgte Jep, om han kunne vise

[1] En art buddinger, som laves af gryn, mel, æg og fløde og det spiselige af fiskehovederne. Man brugte også at komme dette i fiskehovederne som fars, og disse kaldes da »kroppehoveder«; hvad der ikke kan gå i fiskehovederne, bliver til munke eller buddinger. Man siger at kroppe fiskehovederne.

ham hen, hvor der var noget vildt. Jep sagde Ja og viste ham ad en sti, hvor der hverken var vildt eller kom vildt, sålænge verden stod. Jep gik og kom lidt længere hen; der fandt han en sværm bier, den tog han med sig. Han kommer lidt længere hen; og der bliver han vaer en grågås[1], den skød han. Da han ville bukke sig og tage den, faldt han på en vildand med 50 ællinger. Siden skød han grågæs, svaner, harer, ræve, rådyr og alle slags, sålænge til han fik et helt vognlæs. Nu vidste han aldrig, hvordan han skulle få det hjem. Han ville hen til en skovbo og låne vogn og øg at køre det hjem med. Han kommer lidt længere hen; der kom fire hjul løbende og ville i mosen og løse[2] tranebær. Han spørger dem, om han kunne få dem til at køre sit vildt hjem. — Ja, de kunne løse tranebær en anden dag. Han kommer lidt længere hen; der stod fire mågfjæle[3] og sloges, og den femte stred til at ville skille de fire ad. Han spurgte nu også dem, om han kunne få dem til at køre sit vildt hjem. — Jo, de kunne slås en anden gang. Han kommer lidt længere hen; der sad fire vognkæppe i et værtshus og drak. Han spurgte også dem, om han kunne få dem til at køre sit vildt hjem. — Jo, de kunne drikke en anden dag. Han kommer lidt længere hen; der kom hammel og stjært rendende og var løbske. Han spørger også dem, om han kunne få dem til at køre sit vildt hjem. — Jo, de kunne blive løbske en anden dag. Nu kunne han få en vogn sanket sammen; der restede kun en ringe ting og den kunne han sagtens få i skoven. Han fik da læsset på; men nu havde han ingen heste at spænde for. Så rykte han nogle sener[4] og satte for nogle krager og fangede dem deri. Nu gjorde han skagler af disse sener og spændte kragerne for vognen. Men de kunne ikke trække noget. Så lagde han dem på vognen og tog ved selv og trak selv vognen.

Da han kom hjem, var den anden skytte kommen hjem; men han havde aldrig fået så meget som en bi. Da blev kongen fortrydelig, og i det samme kommer kokkepigen og fordrer noget brænde. Idet kongen nu var så vred, gav han sig til at kløve brænde med sin næse. Nu ville kongen ikke stå for orde[5], fordi hans gamle skytte intet kunne udrette. Jep siger, han tænkte en mand var en mand og et ord var et ord, og

[1] vildgås.
[2] sanke.
[3] fem til en vogn, to på hver side og en i bunden.
[4] rødder i jorden af græs, planter.
[5] stå ved sit ord.

at kongen nok ville holde hvad han havde lovet. Kongen svarer, at fordi han skulle ikke sige, at han var en slet mand, der ikke holdt hvad han lovede, måtte han nu gå ud og følges[1] med hans datter, og dersom han kunne få hende til at sige, at det var løgn i hans hals til hvad han undervejs kunne sige til hende, så skulle han have hende og det skulle stå igennem[2]. Nu havde kongen forbudet hende meget strengt, at hun ikke måtte sige dette.

De gik nu ud i haven at spadsere. Hun sagde: »Det er høje kål, min fader har«. »Å, de er ikke så høje«, svarer han. »Min faders kål var anderledes høje. 10 ridende karle kunne stå ovenpå hinanden med heste og alt og endda ej nå nær til det øverste af kålen. Det var høje kål«. — Ja, men hun syntes endda, at hendes faders kål var store. »Ja, men det havde så lidt at vise[3]; min fars kål var så store, at kongen med hele sin krigsmagt kunne i god beskærmelse [stå] under eet blad. Så var det engang, at en rytter stak sin kårde i vejret, og da stak han hul på det ene blad, og da druknede de hver karl, så nær som til mig«. Hun svarede og sagde »det kan nok være tro«.[4]

Nu gik de lidt længer hen i haven; der stod en bikube. »Det er store bier, min fader har«. »Å, de er ikke så store«, svarede han, »min faders bier var meget større; de var så store som deres gæs er her.« »Hvordan kom de så ind i kuben?« »Dem derom«. Hun svarede »det kan nok være tro!«

De gik lidt længere hen; der gik gæssene i haven med gæslinger. »Det er store gæs, min fader har«, sagde hun. »De er ikke så store, min faders gæs var meget større. Når vi skulle have æg til pandekage skulle vi have alle de økser og hamre, der var til, og slå i stykker med, og når vi så fik ægget i stykker, skulle vi have alle de orlogsskibe, der var til, at komme i, for ellers svømmede landet hen i ene pandekager«. »Det kan nok være tro!«

Nu havde de ikke lyst at være der længere og gik ned[5] af haven. Hun sagde: »Det er en høj lade, min fader har«. »Å, den er ikke så høj; min faders lade var meget højere. Når en tækker sad på det øverste af den og hans tækkenål faldt fra ham, kunne en skade bygge rede

[1] spadsere.
[2] stå ved magt; det lovede skulle holdes.
[3] Er så lidt i sammenligning med noget andet, f. eks.: det har så lidt at vise mod det.
[4] troligt.
[5] dvs. ud.

og yngle unger tre gange, før den kunne komme til jorden, og endda dratte lige ned alle steder«. »Det kan nok være tro!«

De gik lidt længer. »Det er et langt fæhus, min fader har«. »Å, det er ikke så langt. Min faders fæhus var meget længere. Det var så langt, at når en ko fik kalv i den ene ende, og en karl skulle gå til den anden ende efter hø til hende, kunne koen blive ousen igen og få kalv igen, før karlen kunne komme med hø«. »Det kan nok være tro!«

Hun siger: »Det er mange køer, min fader har«. »Å, det er ikke så mange. Min fader havde mange flere køer. Vi havde en dal, vi kaldte Langdal, som vi malkede i, og vi havde et gammelt grå øg, vi kaldte Langkrabe, hun trådte osten med nogle flere øg og plage. Så bandt vi løbe ved fødderne af gæssene og de svam ud og løbede[1] mælken. Vi bandt poser for røven af dem, at de skulle ikke skide deri. Det var nu engang, at det gamle grå øg skulle træde osten med flere øg og plage, så blev hun væk i osten, og engang, da jeg skulle løbe et lille ærinde til Sundby for min moder, gav hun mig et stykke ostebrød i min lomme. Da jeg kom noget hen, blev jeg sulten. Jeg ville til at æde af ostebrødet, da finder jeg Langkrabe selvtolvte i osten. Jeg var stærk, jeg kunne bære såmeget, og det var en stor lomme, jeg kunne have så meget i«. »Det kan nok være tro!« »Så behøvede jeg ikke at gå. Jeg ville op at ride på Langkrabe. Jeg red noget, og så red jeg ryggen i stykker på hende. Nu havde jeg en stor hasselstok i min hånd, og den jager jeg ind ad hendes røv og ud af hendes nakke. Nu ville jeg igen op at ride, og jeg red noget; men så gødede hun, og derefter blev der en hel stor hasselskov, og den var fuld af ene nødder. Så ville jeg op at plukke mig nogle nødder. Da jeg kom derop, blev jeg Vorherre og St. Peder vaer, og de stod og målte havregryn og Jomfru Marie stod og drøftede[2]. Så ville jeg op til dem, og da jeg havde været der noget, ville jeg ned igen. Men da var skoven borte. Jeg tog nogle havresøjer[3] og snoede en sime[4] af. Den kunne ikke nær nå ned til jorden. Så tog jeg et hønsæg og knyttede i enden af simen. Det kunne heller ikke nå til jorden. Så ragte og skrabte jeg i mine lommer, om jeg ikke havde noget, og jeg fandt en bette hvæssesten, og den rykkede jeg 373 alen

[1] fik den til at løbe sammen.

[2] »druft«; noget som nu sker på møllerne, hvorved efter malingen skallerne udsondres fra grynene.

[3] skaller.

[4] Et bånd, der snoes af halm og bruges til at binde langhalmen fast til lægterne, når man tækker.

lang, og det hjalp. Så slyngte jeg mig 10 alen ind i ræverumpe, og der stod en byghalmspræst og holdt havremesse, og der gik din fader og min fader til offers.« »Det kan nok være tro!« »Men min fader havde en hvid at ofre, men det havde din fader ikke; men min fader brød sin hvid i stykker og gav din fader halvdelen af.« »Det kan nok være tro!« »Min fader tog sin hat af, da han gik til offers, men det ville din fader ikke«. »Hvordan kunne det være? da har han sjælden været så uartig«. »Det kom af, at min fader ikke var skurvet, men det var din«.

»Det er løgn i din hals«, sagde hun. »Ja, det har jeg længe lidt efter«, sagde han. Nu fulgtes de op til kongen og gjorde deres forklaring, og da han stod for kongen og fortalte det hele, sad jeg i et musehul bagved en dør og hørte på. Nu skulle der da i en hast være bryllup, og der blev en sådan skuren og sådan en larm, at det var forskrækkeligt. Så blev de i betryk for stoppelser[1], og de ledte bagved døren allesteder og da blev de mig vaer, hvor jeg sad i musehullet, og de greb mig og stoppede en kanon med mig og skød mig derhen, at jeg skulle sidde her og fortælle den store løgn.

MOTIVER

A: Den mærkelige fødsel.

B: Den store jagt.

C: Det store fiskedræt. C1 Den mærkelige sejlads.

I: Den lange løgn: Prinsesse (herregårdsfrøken, etc.) lovet til den, der kan få (a) hende eller (b) hendes fader til at sige: »Det er løgn« (H342.1; T68).

II: Frierne. (a) een frier. (b) tre (to) friere (brødre), af hvilke den yngste vinder (L10). (b1) De ældre brødre fortæller hver sin løgn. (c) Tre friere i forbindelse med AT 853 II-III (»Klodshans«).

III: Det høje (lange, store) hus og den store genstand. (a) Det høje hus: Tømmermand (snedker, tækkemand, etc.) taber øxe (hammerhovede, tækkenål, etc.) fra taget; fugle bygger rede i den tabte genstand, lægger æg og udruger unger, inden den når jorden (X1033). (a1) Den tabte genstand er et år (8 dage, etc.) om at nå jorden. (a2) Dreng falder ned fra tag og sulter ihjel (er rådden), inden han når jorden. (a3) Dreng er en uge om at falde ned og komme op på taget

[1] Det, som man i kanoner og geværer propper på ladningen af krudt.

igen. (b) Hus når helt op til himmelen. (c) Den kønne fåresti med guldtrapper. (d) Det store slot: rebslår dør, inden han er færdig med målereb, og da har man brugt alt rebmateriale i landet. (e) Den høje mødding: Høns ligger på ryggen og pikker stjerner af himmelen. (f) Den lange kostald: Ko, der er til tyrs i den ene ende, får kalv, inden den når tilbage til bås i den anden ende (X1033.2). (f1) Ko slider klove af, inden den når fra den ene ende til den anden. (f2) Kvie bliver til ko, mens den løber fra den ene ende til den anden. (f3) Fugl er tre dage om at flyve gennem hus. (f4) Det varer et halvt år at gå fra den ene ende til den anden. (g) Den store keddel; det store kar (X1035). (g1) Smede (bødkere), der arbejder, kan ikke høre hinandens hammerslag. (h) Den store kniv: går gennem brød, gennem karl, gennem egestolpe og skærer til slut hovedet af en tyr. (i) Den store have: den, der vil gå igennem den, skal have mad med til en måned.

IV: De store dyr. (X1021). (a) Heste (køer, får) med hale så lang, at enden ligger hjemme på dørtærskel (i stald), når dyr er ved vandingsstedet en halv mil borte. (b) Køer så store, at de malkes i dal (mens malkepige sidder på høj). (b2) To mand til at muge under een ko, tre til at malke den og een til at bringe den foder. (c) Den store stud: horn så lange og store, at det tager en svale otte dage at flyve fra det ene horn til det andet (X1021.1). (d) Det store får (X 1021.2). (d1) Får med uld så tyk, at det hugges med skarøkse. (d2) En pige har nok i at malke eet får. (d3) Hale så lang, at den må køres på hjul. (d4) 150 mænd kan bespises af suppe på eet led af halen. (e) De store gæs; cf. Vf1. (e1) Gæs lægger så store æg, at indholdet af eet kan fylde alle orlogsskibe. (e2) Gæs tælles og bindes ind om natten. (e3) Gæs som ridedyr. (f) Den store hane (høne); cf. Vf1. (f1) Hanefjer når over laden og kan ses (plukkes) på den anden side. (f2) Fjer kan bruges til mast. (f3) Æg kan bruges til fiskebåd. (g) De store bier (X 1021.3). (g1) Bier så store som gæs (storke, lam, træsko). (g2) Bier går med træsko (med åg). (g3) Bier går med klaptræer, (tælles ind om natten, bindes i klover, får byghalm at æde). (g4) Bier så store, at de ikke kan komme ind i kube — »hvad gør de så?« Dem om det!« (g5) Søge efter forsvunden bi (X 928). (g6) Bi druknet i hav, der bliver sødt. (g7) Den døde bi er så tung, at den brækker ryg på hest (10 karle kan knap løfte den op på vogn).

V: Mælk, ost, smør, æg. (a) Mælk samles i dam (gadekær, etc.), hvor der laves ost. (b) Gæs løber ost. (b1) do.: gæs forsvinder i ost. (c) Hest

ælter (løber) ost. (c1) do.: Hest forsvinder, findes senere i ost (med føl). (d) Valle danner syv åer. (e) Smør kærnes i brønd. (e1) Gæs (heste) ælter smør. (e2) Smør sættes i stak. (f) De store (mange) æg. (f1) indholdet af eet æg kan fylde alle orlogsskibe (cf. IVe1); skal kan bruges til fiskebåd (cf. IVf3). (f2) Æg læsses på vogn, læsset når op til himmelen. (f3) Æg i stak, der når op til himmelen. (g) Honning køres i skubkarrer.

VI: De store (høje) planter. (a) Kål så store, at krigshær (regiment, brudeskare, etc.) søger ly under eet kålblad i regnvejr (X1024). (a1) do: stikke hul på kålblad: Krigshær (etc.) drukner i det vand, der har samlet sig på bladet. (a2) Lange og store kål står så tæt sammen, at alle falder, når een fjernes. (a3) Høje kål: ti ridende karle kan stå ovenpå hinanden, uden at nå det øverste af kålen. (b) Kålblad som bryggekedel. (c) Eet kålblad kan dække gulvet i sovekammer. (d) Æbletræ med så store æbler, at eet kan slå en mand ihjel. (e) Péretræ så stort, at hus båret op i træet ikke synes. (f) Træ (strå, sennepsplante etc.) når helt op til himmelen (F54.1; F54.2). (g) Mor, der knækker ryg (ved at bære brænde), får ny egeryg. (h) Hest (fundet i ost, cf. Vc1) brækker ryg og får gren stukket gennem hovede og røv; skud vokser op til himmelen. (h1) Kommenskerner (nøddekerne) på hest vokser op til himmelen.

VII: Rejsen til himmelen (månen). (a) Spadsere til himmelen. (b) Hoppe ind i himmelen fra det høje hus (cf. IIIab). (c) Hoppe ind i himmelen fra det høje æglæs (cf.Vf2), den høje ægstak (cf.Vf3). (d) Klatre op ad det høje træ (strå, etc. cf. VIf). (e) Klatre op i himmelen ad brændestabel (cf.VIg). (f) Klatre op i himmelen ad træ, der vokser frem af gren i hest (cf.VIh). (g) Spænde sky for vogn og køre (blive trukket) op i himmelen. (h) Ride til himmelen på gås. (h1) do.: hest. (h2) Mor som kørehest. (i) Blive sparket til himmelen af bi. (k) Flyve til himmelen.

VIII: I himmelen. (a) Finder Vorherre og St. Peder (Jomfru Marie, Magdalena, Guds moder, Johannes, Abraham, Isak, Jakob, Ole Jensen, Kristen Poulsen, etc.), der: (a1) snor simer af avner (X961.2), (a2) renser (maler, etc.) gryn. (b) Kirke i himmelen.

IX: Nedfarten fra himmelen. (a) Sime (reb) af avner. (b) Reb af luse-(loppe-, mygge-) tarme. (c) Reb forlænges med seler, gl. kniv, hvæssesten etc. (d) Hoppe ned på (i, ved) kirke. (d1) Hoppe ned på Rundetårn. (d2) Hoppe ned på (ved) dyr (ræv, hund, etc.). (e) Hoppe ned i

ræverøv (harefitte). (e1) Hoppe ned i ulvebo (rævegrav, røverkule, etc.). (f) Hoppe femten alen (etc.) ned i jorden. (f1) Lade ben stå i jorden, løbe hjem efter spade, for at grave dem ud (X917). Ved tilbagekomsten står ræv (etc.) og gnaver i ben. (f2) Ræv bliver forskrækket og skider (fiser) en kirke. (f3) Griber fat i dyrs hale og slynges ind i ræverøv (harefitte; cf. X911). (f4) Kirke i ræverøv (etc., cf. IXee1f); barnedåb (bryllup, altergang etc.) sammesteds.

X: Din far og min far. (a) I (ved) kirke. (a1) I ræverøv (etc., cf. IXee1). (a2) I Himmelen. (a3) Brev med nedsættende bemærkning om din far. (b) Din far låner penge til faddergave (offer, etc., eller giver ingenting). (c) Din far beholder hatten på, fordi han er luset (skurvet, etc.). (d) Din far står og tigger. (e) Din far er degn og får skænd af min far, der er præst. (f) Din far en svinedriver eller -hyrde, (cf. Xa3). (g) Din far og min mor er dine forældre.

XI: »Det er løgn«.

VARIANTER

1. Tr. Ugens Nyheder 1934 nr. 12, fortalt af Niels Larsen, ulok. /1/: *Ib IIa IVa IIIf1a VIf VIId VIIIa2 IXad Xad XI.*

2. DFS 1906/15: Tr. Landboværnet u. å., ulok. /1/: *Ia IIb IIIa IVg1g4 Vac1 IVf1 Vf3 VIIc VIIIa1 IXacbe1f4 Xa1bc XI.*

3. Tr. Skattegr XII, 209 nr. 799, opt. u. å. af L. Nørreslet efter H. P. Bendixen i Løve, Gerslev s. /289/: *C1 Ia IIa VIa1 IIIa Vac1 VIh VIIf VIIIa2 IXabe1 Xa3f XI.*

4. DFS 1906/14: L. Andersen; opt. 1912 af L. Andersen efter Kristiane Rasmusdatter i Asnæs /338/: *Ia IIb IIIf IVd2 Vabc1 VIf VIId VIIIa2 IXabd1 Xab XI.*

5. ETKr 1764; opt. 1894 efter Karen Marie Jensdatter i Vejleby, Hørve s. /342/: *Ia IIa VIa1 IIIaf Vf2 VIIc VIIIa IXad Xae XI.*

6. DFS 1906/14: Emil Rasmussen, opt. 1934 efter egen erindring, Sandby s. /573/: *Ib IIa IIIa VIf VIId VIIIa2 IXa XI.*

7. DFS 1904/40, bl. 18: opt. af Jens Kamp u. å. efter Mette Kirstine Knudsen, Bogø /629/: *Ib IIa IIIfa VIaf VIId IXa VIIIa2b Xaa2c XI.*

8. ETKr 2337: opt. u. å. efter Karen Pedersen i Flintinge skole /789/: *Ib IIa IVa IIIa VIbf VIId VIIIa2 IXad2f2 Xad XI.*

9. DFS 1906/14: Christiansen; opt. u. å. af fru Christiansen efter Stine Køge i Slemminge /791/; tr. Lolland-Falsters hist. Samfunds Aarbog 1946, s. 173: *C Ib IIa VIa1 IIIg Vac1 IIIa IXb IIIf Xag XI.*

10. Tr. Skattegr VII, 203 nr. 796; opt. u. å. af lærer H. Hansen i Hjallese /868/: *A B C Ib IIa Vac1 IIIaf VIa1f VIId VIIIa2 IXabd Xac XI.*

11. Tr. DFÆ 253 nr. 39; opt. u. å. af H. Pedersen efter ukendt meddeler fra Sletten, Fyn /930/: *Ib IIa IIId VIa IIIfa VIIb VIII IXad Xac XI.*

12a. DFS 1904/40, bl. 217; opt. u. å. af Jens Kamp efter Grethe Hansen i Køng /1007/; benyttet KampDFÆ II, 100 nr. 9 = Roms Almanak 1886: *C Ib IIa IVa IIIfa VIf VIId VIIIa2 IXad2f2 Xad XI.*

12b. DFS 1904/40, bl. 267; indsendt u. å. til J. Kamp fra Grethe Hansen i Køng /1007/; benyttet KampDFÆ II, 100 nr. 9 = Roms Almanak 1886: *C Ib IIa IVa IIIf VIa1f VIId VIIIa2 IXad2f2 Xad XI.*

13. DFS 1906/14: J. Prest; opt. u. å. af J. Prest efter Anne Prest på Birkholm /1047/: *Ib IIb IIIa IVa VIaf VIId VIIIa2 IXabd2f2 Xad XI.*

14. ETKr 1855; opt. 1894 efter J. J. Krarup, ulok. Jylland (?) /1172/: *Vc1 VIIf VIII IXd2f2 Xae XI.*

15. DFS 1906/14: G. P. Andersen; fortalt 1909 af Mette Sophie Jensen i Hjørring /1175/: *A Ia IIa VIc IIIf4 IVg2g5 VIh VIIf VIIIa1 IXff4 Xac XI.*

16. ETKr 1602 = ETKr 2106; opt. 1892 efter Anders Rasmussen i Lørslev, Ugilt s. /1203/: *Ia IIa IIIa.*

17. Gg 21c; opt. 1854 af N. Levinsen efter Maren Mathisdatter i Fureby /1248/; trykt ovenfor: *A B Ia IIa VIa3a1 IVg1g4e1 IIIaf IVb Vabc1 VIh VIIf VIIIa2 IXacef4 Xabc XI.*

18. Tr. Skattegr VII, 201 nr. 795b; opt. u. å. af J. Bennike efter gl. kone i Sennels /1341/: *Ia IIc IIIfa1 Vabc1 VIa1f VIId VIIIa1 IXacff3f4 Xac XI.*

19. ETKr 2453; opt. 1905 efter Poul Andersen i Hundborg /1359/: *Ia IIa IIIf VIa1 Vabc1 VIf VIId VIIIa1 IXaff3 Xa1c XI.*

20. Tr. KampDFm 8 nr. 2; opt. 1863 efter højskoleelev Johansen fra Mors /1408/: *Ia IIa VIa1 IIIa1 IVf1 IIIf Vab1c1 VIf VIId VIIIa1 IXacff3 Xa1c XI.*

21. ETKr 1452; opt. 1889 efter Mette Marie Jensdatter i Sundby /1438/; tr. JFm XIII, 127 nr. 23: *Ia IIa IIIaf IVb1 Vabc1 VIg VIIe VIIIa1 IXaef4 Xac XI.*

22. ETKr 2001; opt. 1895 efter skoleinspektør C. V. T. E. Müller, Nr. Sundby /1453/: *Ib IIa VIa IIIf2a2 IVe3 VIIh VIIIb Xaa2bc XI.*

23. Gg 21a; opt. 1854 af Nik. Christensen i Åby /1465/ efter ukendt meddeler; tr. GldM I, 185 nr. 224: *B Ib IIa IIIa IVg2 VIa1 Vac1d VIIa VIIIa2 Xa2c XI.*

24. Gg 21b; opt. 1855 af Nik. Christensen i Åby /1465/ efter ukendt meddeler: *B Ib IIa IIIabf VIa2 Vabc1 VI(h) VIIh1 VIIIab IXa Xaa2c XI.*

25. Tr. Skattegr VIII, 79 nr. 225; opt. u. å. af C. M. Kvolsgård i Ajstrup /1468/: *C1 Ia IIb IIIaf3 VIa1 IVg3b Vabc1f2 VIIc VIIIa2 IXae1 Xa1c XI.*

26. ETKr 2044; opt. 1895 efter Niels Laurits Pedersen, Frejlev hede, Frejlev s. /1503/: *A B Ib IIa IIIfa1 Vabc1 VIa1 Vf2 VIIc VIIIa2 IXabef4 Xac XI.*

27. ETKr 1227; opt. 1887 efter Juliane Marie Povlsdatter i Vokslev /1516/; tr. Kristensen BK II, 53 nr. 10: *A B Ib IIa VIa1 IVg3 IIIa3f Vac1f2 VIIc VIIIa2 IXabe1f4 Xac XI.*

28. ETKr 1553; opt. 1891 efter lærer Chr. Brøgger i Ravnkilde /1563/: *Vabc1 VIIa IXaef4.*

29a. ETKr 1288; opt. 1888 efter Niels Kristian Jensen i Fredbjærg, Farsø s. /1594/: *Ia IIb VIa IVg3 Vf3 VIIc VIIIa2 IXacef4 Xac XI.*

29b. ETKr 1334; opt. 1888 efter Niels Kristian Jensen i Fredbjærg, Farsø s. /1594/: *Ia IIb VIa1 IVg3 VId Vf3 VIIc VIIIa2 IXacef4 Xac XI.*

30. ETKr 2014; opt. 1895 efter Peder Kristian Jeppesen i Lime /1688/: *Ia IIb IIIef IVc IIIg1 VIe IVg3g5g7 VIa1f VIId VIIIa1 IXaff3 Xa1c XI.*

31. ETKr 1323; opt. 1888 efter Inger Halkjær i Firhuse, Gedsted s. /1713/: *A B Ia IIa Vac1 VIa1 IVg3g5 VIIi VIIIa2 IXabff1f2f4 Xac XI.*

32. ETKr 1339; opt. 1888 efter Maren Kristiansdatter i Sundstrup, Ulbjærg s. /1727/: *Ib IIb IIIg Vab VIa IIIb VIIb VIIIa IXacff1f2f4 Xab XI.*

33. ETKr 1655; opt. 1894 efter Peder Jensen i Todbjærg /2049/; tr. JFm XII, 127 nr. 26: *Ia IIa IVg1 IIIf IVb Vabf3 VIIc VIII IXacff1f2f4 Xabc XI.*

34. ETKr 1415; opt. 1889 efter lærer Anders J. Andersen i Odder /2135/: *A B Ia IIa VIa IVb Vabc1 IIIb VIIb VIIIa IXcff1f2f4 Xac XI.*

35. Tr. Skattegr, Eftersl. 191 nr. 133; opt. u. å. af C. Sørensen Thomaskjær efter sin fader i Glarbodal, Ry s. /2191/: *Ia IIa IIIfg Vac1 VIa1 IIIi IVg5 VIh1 VIIf VIIIa IXabff1 Xa3f XI.*

36. Gg 21d; opt. 1857 af Nanna Reedtz efter en lille dreng på Bisgård, Tamdrup s. /2241/: *Ia IIa IIIa VIa Xac* + AT 956A.

37a. ETKr 2589; opt. o. 1885 af Lovise Hansen efter Else Marie Fris i Vejle /2252/: *C1 C Ia IIa IIIf IVb Vab VIa IVgg3g5g6g7 VI(h) Xac XI.*

38. ETKr 1781; opt. 1894 efter redaktionssekretær Karl P. Jørgensen i Kolding /2254/: *C I IIIaf IVg1 VIf VIId VIIIa2 IXac.*

39. ETKr 1733; opt. 1894 efter bogtrykker Fr. Weiss i Kolding /2254/: *Ia IIa VIa IIIf IVg3 Vge2ac1 VIh VIIf VIII IXacef4 Xac XI.*

40. ETKr 1834; opt. 1894 efter Søren Hansen i Skjolde /2274/: *Ib IIa IIIhaf VIf VIId VIII IXabce1 Xa2c XI.*

41. ETKr 2224; opt. 1902 efter anonyme skolebørn i Thyregod skole /2314/: *Ia IIa VIf VIId VIIIa IXad Xad XI -IXff3 Xa1c.*

42. Skattegr XII, 127 nr. 250; opt. u. å. af lærer A Bindesbøl i Lindeballe /2325/: *Ia IIa IIIfa Ve1ac1 VIh VIIf VIII Xa2c.*

43. ETKr 126; opt. 1871 efter urmager N. C. Carlsen i Ringkøbing /2402/: *Ia IIa IIIfa Vf2 VIIc VIIIa1 IXae Xa1c XI.*

44. ETKr 2005; opt. 1895 efter Kjeld Bjerg i Lomborg /2415/: *Ib IIa IVa VIa IIIfa VIf VIIIa2 IXad2f2f4 Xad XI.*

45. ETKr 1073; opt. 1877 efter en anonym tjenestepige i Hjortkær, Ramme s. /2438/: *Ia IIa IIIf IVb Vab IVf1 Vf2 IXaff3 Xa1c XI.*

46. ETKr 524; opt. 1874 efter Peder Nielsen Damgård i Hallundbæk, Hodsager s. /2479/: *Ia IIb Vf2 VIa1 IIIfa VIIb VIIIa IXaff3 Xa1c XI.*

47. ETKr 367; opt. 1873 efter P. Jensen Skrædder i Tvis /2481/; tr. JFm VII, 244 nr. 38: *Ib IIb VIa1 Vabf2 VIIc VIIIa IXaff3 Xa1 XI.*

48. ETKr 655; opt. 1874 efter Johanne Benjaminsdatter i Brejnholt hede, Tvis s. /2481/; benyttet JFm VII, 252 nr. 40: *Ia IIb IIIa2f Vf2 IXacef4 Xac XI.*

49. ETKr 470; opt. 1874 efter Tyge Pedersen i Sneptruphuse, Simmelkær s. /2487/: *A B C Ia IIa IIIfa IVb Vabc1 VIa1 IVg2g4g5 VIh1 VIIf VIIIa2 IXae1 Xa1c XI.*

50. ETKr 462; opt. 1873 efter Karen Pedersdatter Elkjær i Sneptruphuse, Simmelkær s. /2487/: *Ia IIc VIa1 IVg3 IIIaf IVb Vc1 B C VIg VIIh2g IXabd Xab XI.*

51. ETKr 384; opt. 1873 efter Jens Povlsen i Tværmose, Sunds s. /2488/: *Ia IIc VIa IVg3 IIIf VIIg VIIIa2 IXe1f4 Xab XI.*

52. ETKr 670; opt. 1874 efter Mariane Ottosen i Ilsgårde, Sunds s. /2488/: *Ia IIa IVg3 VIa1 IIIaf Vc1f2 VIIc VIIIa1 IXaff3 Xa1c XI.*

53. ETKr 26; opt. 1870 efter skoledreng Peder Krogstrup Nielsen i Vrå, Gellerup s. /2489/: *C1 B C VIa IIIf.*

54. ETKr 1015d; opt. 1876 efter Marianne Jakobsen i Hammerum, Gellerup s. /2489/: *VIIa Xa2c.*

55. ETKr 1015c; opt. 1876 efter Mads Kr. Jensen, Hammerum højskole, Gellerup s. /2489/: *Ia IIa IVg1 VIa IIIaf XI.*

56. ETKr 9; opt. 1868 efter Ane Nielsen i Gellerup /2489/: *Ia IIc VIa IVg3 IIIf C VIIg IXe1 Xa1b XI.*

57. ETKr 246; opt. 1872 efter Jensine Lavrsen i Busk, Gellerup s. /2489/: *Ib IIa IIIc VIIh1 VIIIa1 IXabff1 Xab XI.*

58. ETKr 211; opt. 1872 efter Jens Tøgersen i Ikast /2492/: benyttet JFm VII, 247 nr. 39: *Ia IIb1 IIIa VIa1h VIIf IXcbef4 Xacb XI.*

59. Gg 22b; opt. 1868 af Palle Fløe i Vostrup, Lønborg s. /2575/ efter barndomserindring i Rind /2493/: *Ia IIc IIIf IVg3 C Xb XI.*

60. ETKr 109; opt. 1871 efter Niels Frederiksen i Gullestrup, Herning s. /2494/: *Ia IIa IIIf IVg3 VIaf VIId IXcaef4 Xab XI.*

61. ETKr 149; opt. 1871 efter lærer F. V. Lind i Gullestrup, Herning s. /2494/; benyttet JFm VII, 247 nr. 39: *Ia IIa IVb Veac VIa1 IIIfa IXe1 Xa1c XI.*

62. DFS 1906/14: P. Andersen; opt. 1920 i Herning /2494/: *Ia IIb1 IIIfag1 Vac1f2 VIIc VIIIa1 IXabe Xa1b XI.*

63. ETKr 148; opt. 1871 efter Morten Sørensen i Tjørring /2496/ benyttet JFm VII, 247 nr. 39: *Ia IIb IIIf VIa IVd3d4d1f3f2 Vf2 IXa Ve1e2c1 IIIa1 Xa1b XI.*

64. (= 37b) ETKr 1041; opt. 1877 efter Else Marie Fris i Mikkelborg, Assing s. /2498/: *C1 C Ia IIa VI(a) III(f) IVgg5g6g7 VII(h) Vab VIIk IXad Xad XI.*

65. ETKr 1056; opt. 1877 efter Markus Hansen i Arnborg /2501/: *Ia IIb IIIf VIa1 IVg3g5 XI.*

66. Gg 211; opt. 1873 af P. K. Madssen efter R. Medum i Timring /2522/: *Ia IIc IIIf VIa1f VIId VIIIa1 IXabe1f4 Xab XI.*

67. ETKr 584; opt. 1874 efter Niels Jensen Kile i Torsted /2536/: *Ia IIb VIa1 IVg3 IIIf IVb2 Vf2 VIIc VIIIa1 IXacbff3 Xa1c XI.*

68. ETKr 2351; opt. u. å. af Maren Bonde i Vedersø /2542/: *Ia IIa III(a)f IVg3 VIIi VIIIa2 IXace1 Xa1c XI.*

69. Gg 21f; opt. 1857 af H. F. Feilberg efter ukendt meddeler i Medelby /3141/: *Ia IIa IIIf VIa IVg2g5 VIh VIIf VIIIa1 IXacbef4 Xacb XI.*

70. Gg 21h; opt. 1870 af K. P. Kristensen i Åbenrå /3191/: *Ia IIa IIIa3 IVg3 VIa1 Vc1 VIf VIId VIIIa IXace1 Xa1d XI + K1815.1.*

71. Gg 21g; opt. 1862 af P. Uhrbrandt efter Niels Andersen Brandt i Felsted /3224/: *Ia IIa Vc1 VIa IIIfa Vf2 VIIc IXae Xa1c XI.*

Den egentlige historie består af en række løgne, der indrammes af kongens (herremandens) proklamation og modpartens udbrud »det er løgn«, da faderen beskyldes for at være skurvet, udannet, fattig eller på anden måde mindreværdig i forhold til frierens fader. Denne løse ramme giver den enkelte fortæller rig lejlighed til at arbejde med stoffet efter forgodtbefindende, at ombytte, udelade og ændre de enkelte episoder, der følger parallelt og parataktisk efter hinanden uden egentlig stigning, før man når frem til heltens nedfart fra himlen, hvis ofte drastiske slutning dog heller ikke synes at afficere modparten.

Da historiens centralepisode kommer som afslutning[1], må alle ændringer og tilføjelser finde sted i historiens indledning og midterparti. Variationen i det centrale afsnit er registreret ovenfor under sektionerne III-IX. I indledningen er tilføjelserne knyttet til sektion I-II, enten som fortællinger om heltens mærkelige fødsel og sælsomme æventyr, før han begynder at fortælle løgnehistorier, eller som en indledningshistorie om, hvorledes han overtrumfer de rivaliserende brødre og gør prinsessen målløs, før han også gør hende arrig. Dette afsnit består altid af episoder fra »Klodshans« (AT 853).

Disse indledningsepisoder er ikke medtaget i ovenstående motivanalyse, eftersom de ikke hører med til den egentlige historie. De har følgende motiver:

A: Den mærkelige fødsel (Var. 10,15,17,24,26,27,31,34,49). Episoden i den trykte variant (17) genfindes i lidt ændret form i (31,49), der begge lader »munke« vokse på træer, enten sønderude (31) eller i Grønland (49). En »munk« falder ned og gør et barn i et hyvlsnav (31) eller lokker et plovhjul (49). Resultatet af denne elskovsforbindelse er et drengebarn, der får navnet Per Skytte (49) eller af fortælleren bliver lagt i en bundløs træsko og druknet i en vandløs dam (31). I optegnelsen fra Odder (34) er helten søn af et plovhjul og en »Pæjter«, der gik post mellem Århus og Randers; i (10) er han resultatet af et sammenstød mellem en møllesten og en ambolt, og (15) lader »Hjulknoppens Jeppe« tumle ud af et træ, som faderen, der er træskomand, saver over. I Himmerland er optegnet en lokaltradition fra Frejlev (26) og Vokslev (27):

[1] Som eksempel på den modsatte kompositionsteknik kan nævnes »Den tapre Skrædder« (AT 1640), hvor centralepisoden kommer i indledningen: Skrædder (skomager) dræber 7 (15, etc.) fluer med eet smæk, medens resten af historien består af en række parataktiske episoder, som undertiden afsluttes med giftemål. Denne historie vil blive behandlet andetsteds.

»På Nørholms mark er en dal, de kalder Grydedal, og der stod de og kast kæmper op. I det samme går en bondemand og pløjer, og da kommer der en karl til ham, som sagde, at han skulle hen til en konge, der boede i Binderup mølle, med et brev. Da siger bondemanden: »Gå hen og krilr den ene af de kæmper, der ligger, ved hans knogle, så løfter han nok hans ben så højt, du kan køre igennem med et læs hø«. Karlen gjorde det, og så gik han igennem. Så går den ene kæmpe hen til bonden og han får fat i det ene plovhjul og det kyler han i vejret. Så blev det til en dragkiste, og han går ind i den ene skuffe og laver en dreng. Dengang han kom ud igen, så var drengen i klæderne, men han havde ikke noget på hovedet. Så tog kæmpen hans lue og hytter på drengens hoved, det var akkurat ligesom når a tager en væggerkurv og hytter på mit hoved. Så falder drengen omkuld i furen, og kæmpen kylte dragkisten i vejret, og det blev til et plovhjul igen, som han satte på ploven og så kunne manden plove med det igen. Nu lå drengen og mogte der i furen og kunne ikke se. Så fandt han der en kugle, og den put han i hans lomme, og så gik han til Binderup mølle og spurgte kongen, om Faaer ikke ville have ham at tjene...« (26).

I (27) skal en karl gå fra Pandum til Lundbæk og kan ikke komme over Vokslev å, før Snorupmanden giver ham det råd at krille en kæmpe, så han falder tværsover åen. De to varianter må høre til samme, lokale traditionsgruppe. Binderup mølle, der nævnes i varianten fra Frejlev (26), ligger i Vokslev sogn, hvor den anden variant er optegnet.

Til denne gruppe med den mærkelige fødsel må sikkert også regnes (24), hvori der fortælles om et drengebarn, der opholdt sig på en lyngbegroet plet mellem himmel og jord, og som en dag fik lyst at rejse og rendte lige til kongens gård.

B: Den store jagt (10,17,23,24,26,27,31,34,49,50,53). I varianterne (10, 17,24,26,27,34,49) går det mærkelige barn på jagt; i (31) bliver han druknet af fortælleren, der selv bliver historiens helt. Var. (10,34,53) har placeret jagtepisoden før mødet med kongen; i (17,23,24,31) er skytten i kongens tjeneste og vinder i en jagtkonkurrence om prinsessen, men kongen nægter ham prisen, hvorefter historien fortsætter med de lange løgne. I (17) og (34) hugger kongen brænde med næsen. Karen Elkjær (50) har gjort jagten til en af heltens løgnehistorier.

Skyttens jagtmetode og resultater (X921) veksler fra variant til variant; af pladshensyn må det være nødvendigt at henvise til de trykte optegnelser (10,17,23,27) og give et kort referat af de øvrige. I (24) består jagtgeværet af et knivsblad og et skovlskaft; drengen i (26) bruger den kugle, han finder i plovfuren, cf. ovenfor, skyder syv harer med eet skud og derefter en ulv; (31,34) har ingen enkeltheder om jagten; som våben anvendes en hyldebøse (34), medens (49) om-

taler syv alen grå vadmel og en vognkæp, med hvilke der skydes en kronhjort. I (50) omtales blot, at helten skyder en ræv på den anden side af en bæk, hvorefter der fortsættes med episode C. Et mærkeligt våben af pølseskind omtales i (53).

For at få vildtet hjem til kongen får helten fået på den mærkelige vogn, der er sammenstykket af løbende, drikkende, arbejdende, kæmpende, etc. småstykker (10,17,23,24,27) og forspændt med krager (17,23,26,27), myg (50) eller »fandens ridehopper«, dvs. græshopper (53). I (26) er det fugle, der kommer flyvende med vogndele, og i (49) skyder han en stork, der kommer flyvende med pinde, af hvilke han laver en slæde. Et nyt motiv er tilføjet i (26): da den gamle skytte ser drengen komme med det store læs vildt, »gik han hjem i kongens gårdsled og mogte så meget skidt i det, te drengen kørte i bløde i det og to heste døjede nok for at rykke det i land«. Dette motiv er almindeligt i fortællingen om »Stærke Hans« (AT 650), hvor det imidlertid er helten, der på denne drastiske måde forsinker forfølgerne.

C: Det store fiskedræt (9,10,12ab,37a,38,49,50,53,56,59,64). Kun to varianter, nemlig (10,49) har episoderækken A-B-C; medens to varianter fra Hammerum herrred har forbindelsen B-C, idet helten sejler sig selv (50) eller vogn (53) over sø (53) eller bæk (50). Sejlturen foretages med harve (10,37a,38,49,50,53,64) eller møllesten (9,12ab). I (50,56,59) fortælles episoden som en almindelig løgnehistorie, de øvrige varianter placerer den som introduktionsepisode til den egentlige historie. På harve eller møllesten fanges ål (9,12ab,38,49,50, 56,59), sild (10), eller oddere med ål i halen (37a,53,64). Denne fangst køres op til slottet på den sædvanlige, mærkelige vogn (9,10, 12ab,38,49,53) — »Mæn no i de hæ varrm da håd æ oel strat se, å de gang a sie mæ te, så kund a hwærken høør hær si dæn anden hallvuen, å de våå syw oer, enden æ oel krømpet sæ igjæn, å så kam dænd anden hallvuen« (38). I (50,56) spændes mor og blåne (sky) for harven og helten kører op i luften, etc. En østdansk variantgruppe har forøget denne episode med motivet om en stegt fugl, der sætter sig på vognen og hvis brændte fjer sælges som stenkul (9,10,12ab).

Fire varianter har indledningen C1 om sejltur i en endeløs, sideløs og bundløs båd (3) eller skibe af halmstrå og træsko (37a,53,64). Under denne sejlads drukner de to brødre (3), eller broder lider havari og reddes op på heltens halmstrå (37a). Helten fortsætter til kongen (3) eller fisker med harve undervejs (37a,64), eller jager (53). I (25)

sejler tre brødre til England på en stud, der er så lang, at et skib med salt er tre dage om at sejle i modsat retning fra ørene til halen (cf. X1021.1); studen slår skibet i stykker, og siden da er vandet salt (A1115.1).

Både den store jagt (AT 1890ff.) og det store fiskedræt (AT 1960C) findes som selvstændige historier. Det samme gælder det tredje indskud, »Klodshans« (AT 853), der foreløbigt er noteret i seks varianter af »Den lange løgn«, alle stammende fra Jylland, een fra Tisted amt (18) og de øvrige fra Midtjylland (50,51,56,59,66). De har den sædvanlige, folkelige form:

Povl, Per og Jesper Nåsfis rider på frierfærd til prinsessen. Undervejs finder Jesper en æggeskal, en træskoring og en øgpære. Da han kommer ind til prinsessen, siger han »Goddag, jomfru Hederøv«. Hun svarer: »Ja, i går var den så hed, min fader han skold syv sogrise på den«. Så siger han, om han ikke kunne få et stykke tør æggeskal skoldet. Ja, hun var bange for, det skulle sprække. »Ja, så har a her en tåring, a kan lægge om den«, og han får den jo op af lommen og viser hende den. »Å, vil du ikke sluge en lort«, siger hun. »Da har a og den«, siger han og får øgpæren op og viser hende. Men så siger han: »Hukke nogle usle små kål har i her...« (50).

I (65) rider Jesper alene til prinsessen, finder undervejs tre tørre kolorte, som han stopper i sin taske, for at det kunne se ud, som der var noget i den — dette er måske en reminiscens fra »Klodshans«.

Den egentlige historie er allerede analyseret så indgående, at det vil være tilstrækkeligt at tilføje nogle enkeltheder, der ikke har fået plads i motivoversigten.

Kongen er konge i Arabien (44), eller i Danmark (30); i (62) fortælles historien om en herregårdsfrøken »i det nordlige Jylland, måske i Vensyssel«; (32) lader de tre brødre bo i Hørby, hvis kirke stammer fra ræven (cf. Motiv IXf2). Stednavnene i (26,27) er allerede omtalt. Bertel Loballe (9) stammer fra Fyn; (38) lader Sjælland være hjemsted for det store krehus, de store bier, osv., og bierne i (49) findes i Grønland. I en række varianter stammer helten fra Fjattrup (30,47), Fjatborg (43,45), Fjattenborg (51) og Fjatbjærg (52).

Helten hedder Bertel (40), Bertel Loballe (9), Bertel Munk (12a), Bertel Møller (12b) eller Bertel Buløkse (10). Desuden findes Jeppe (17,23,27), Tossejæp (43), eller Hjulknoppens Jeppe (15). En anden navnerække er Per (18,25,35) eller Per Skytte (49). Hans findes i to varianter (3,70), Mads i een (1) og Løgneklaus i (11). I andre varianter er helten sømand (61), munk (6,8) eller hofnar (7). Når historien

handler om tre brødre hedder de to ældste altid Per og Poul (30,48, 50,51,56,59,62,63,65,66,67), medens den yngste hedder Askepot (4), Hans (36), Per (18), Esben/Jesper (2,29,30,48,50,51,56,59,62,63,65,66, 67) med tilnavnet askepot (59) askefis (51), askepisker (2) eller Nåsfis (30,48,50,56,63,66).

Den uheldige frier mister livet på forskellig måde ved hængning, halshugning, osv. (26,27,47,59,66), fængsles på livstid (30), bliver slave til voldsarbejde (51), skal tjene kongen i tre år (16), får øl skåret af brystet (56), eller gildes og sendes over på en ø (46).

Prinsessen som belønning omtales ikke i (13,38), i (53) reagerer hun på en noget voldsom måde: »Men så kam hon i tangker om, te de wa løwn, a håd så. Så tu hon mæ å plot mæ å haked mæ så smo, te hon brujt mæ te å laj en bøs mæj, å så skød hon mæ hæær nejer, å dæærfår stoer a hæær i då«.

Historien om det store, lange hus er i (9) knyttet til en kirke, i hvilken tyren står ved alteret og venter på en ko, som en mand trækker op gennem kirken; (10) har so-orne og hoppe-hingst; (12a) har ko-tyr, medens (12b), det er fortalt af samme person, har so-orne. (12b) har også motiv VIa1, der ikke findes i (12a). En lignende usikkerhed findes i (37a) og (64=37b), der er fortalt af samme person med omkr. to års mellemrum, samt i (29a) og (29b), der synes at være fortalt i samme år af samme mand. De forskellige motiver og motivkombinationer hos samme fortæller vil fremgå af motivoversigten.

I afsnit V tilføjer (47) det motiv, at osten tromles med 3-13-1300 tromler. Grenen i hestens ryg (VIh) skyder ikke skud i varianterne (24,37a,64).

En del varianter (2,5,11,14,28,40,67,70) lader helten besøge månen i st. f. himlen; i (44,62) er han så langt oppe, at han kan se ind i himmelen, og i (4) kravler han op ad et træ og når skyerne; »der sad Ole Jensen og Kristen Povlsen og mol bogedgryn«. I (5) henter helten to skp. harve, som St. Peder skyldte faderen; i (35) giver St. Peder ham et brev med den oplysning, at prinsessens fader har været svinedriver, i (3) er det en ræv, der har overtaget St. Peders rolle som postbud.

Nedfarten fra himmelen (Motiv IXe1) ender i rævegrav (27, 40, 43, 61,66), ulvebo (2,51,56), røverkule (25,68), løppekrat (3) eller bondehytte (70), hvor der var en kirke (66), eller gilde (68), barsel/barnedåb (2,27,51), bryllup (70), eller hvor din far og min far (56) eller fire vognkæppe (40) sad og drak.

Motivet IXf3 findes også i en lidt anden udformning i en selvstændig historie (AT 1875) om en dreng, der puttes i en tønde og griber fat i en rævehale gennem spunshullet.

Var. (70) har tilføjet en ny slutning: Efter brylluppet vender løgnhalsen hjem og opfører sig som om intet er sket. Prinsessen kommer på besøg i hans hjem og han opfører sig så tosset, at familjen skammer sig over ham. Den flg. morgen findes han i prinsessens seng og forældrene får sandheden at vide (K1815.1). I (36) besøger helten også sit hjem; undervejs overnatter han i en kro, hvis beboere forsøger at myrde ham, men han reddes, takket været kropiges hjælp (AT 956A).

Til gruppen »løgnehistorier« hører også historien om herremanden og bonden (forpagteren), der vædder om at sige den største løgn (AT 1920C). Herremanden begynder i regelen med at fortælle om den store stud med de lange horn (Motiv IVc; X1021.1); modparten fortæller om sit besøg i himmelen, hvor han finder grevens far lige så fattig, luset eller skurvet som i »Den lange løgn«, og selvfølgelig bliver greven rasende og råber »det er løgn«. Denne historie, der også undertiden har andre motivkontakter med AT 852, er i Jylland, bl. a. optegnet i Resen /1708/, Harboøre[1] /2431/, Skærup /2363/, Sir[2] /2464/, Haderup /2477/, Simmelkær /2487/, Herning /2494/, Stadil[3] /2541/ og Velling s. /2533/. De to historier lever ved siden af hinanden, og fortællerne synes altid at kunne holde dem ud fra hinanden, bl. a. har lærer F. V. Lind i Herning (ovenfor: var. 61) fortalt begge historier. På Sjælland er den korte løgnehistorie kendt i en lidt anden form: En trold (herremand) vil som tjenestedreng tage den dreng, der bedst forstår at lyve, og ansøgeren fortæller, så godt han formår, om den store stald (IIIaf), den store kål (VIa1), osv.[4]

Disse historier, samt alle de andre, der er nævnt i det foregående, må medtages sammen med mange andre, når tiden er moden til at skrive den fuldstændige oversigt over de danske løgnehistorier og placere dem i det rette forhold til traditionen i Nordtyskland og de øvrige skandinaviske lande. Foreløbigt må vi nøjes med at konstatere, at de danske æventyrfortællere lyver med megen fantasi og med en humor, der måske nok er drastisk, men aldrig kedelig.

[1] Karen Thuborg: Det gamle Harboøre (1928), 249.
[2] Skattegr, Efterslæt 213 nr. 175.
[3] KampDFm 337 nr. 975.
[4] Cf. bl. a. Fr. Carlsen: Gl. Køgegård II (1878), 156; H. Hjelholt: Eventyr og Sagn fra Valløby (1941), 34.